

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Turvallisuuskirjoitusten laatiminen lukion turvakurssille

Petri Holopainen

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Turvallisuuskirjoituksen laatiminen lukiolaisen turvakurssille

Petri Holopainen
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2018

Petri Holopainen

Turvallisuusdokumentaation laatiminen lukiolaisen turvakurssille

Vuosi	2018	Sivumäärä	38
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyö keskittyy kuvaamaan turvallisuusohjeistuksen luontia Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen järjestämälle lukiolaisen turvakurssille. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda riskinarvioon perustuva ohjeistus kurssin toimijoille. Ohjeistuksen tuli olla hyvin konkreettinen ja riittävän laaja sekä keskittyä pääkaupunkiseudulla kahdesti vuodessa järjestettävään kurssikokonaisuuteen. Työn tilaajana toimi Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen Etelä-Suomen piiri.

Tiedollinen perusta muodostettiin tutkimalla lainsäädännön asettamia vaatimuksia sekä kurssikokonaisuuden toteuttajan omia ohjeistuksia. Tähän yhdistettiin teoreettista tietoa kirjallisuuslähteistä sekä hyödynnettiin yleistä turvallisuussuunnittelun viitekehystä. Tiedonhankinnassa hyödynnettiin valikoidulle ryhmälle toteutettuja teemahaastatteluita, jotta käytännön tason toiminta tulisi huomioitua riittäväällä tarkkuudella.

Vaatimusten ja teemahaastatteluilla hankittujen tietojen perusteella muodostettiin riskinarvio, jossa tunnistetut riskit on järjestetty riskiluvun mukaiseen järjestykseen. Samassa yhteydessä kirjattiin ennaltaehkäisevät toimet, joilla pyritään vaikuttamaan riskin todennäköisyyteen tai seurauksen vakavuuteen riskin toteutuessa. Tämän jälkeen kehitettiin varautumiskeinot, joilla mahdollisia vahinkoja voidaan pienentää riskin toteutuessa. Riskinarvion pohjalta muodostettiin kurssin toimijoille tarkoitettu ohjeistus, jossa on mainittu käytännön toiminnassa huomioitavat asiat riskien toteutumisen ennaltaehkäisemiseksi ja niihin varautumiseksi.

Sekä riskinarvio että toimijoiden ohje ovat verrattain laajoja kokonaisuuksia, koska kurssikokonaisuuteen liittyy monia erityyppisiä toimintoja. Toimintaympäristö poikkeaa myös perinteisistä yleisötapahtumista osanottajiensa, ohjelmansa ja toteuttamispaikkansa erityispiirteiden takia. Työn lopputuotokset ovat hyödynnettävissä myös muissa vastaavan tyyppisissä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen kurssien turvallisuussuunnittelussa, kunhan sovelluksessa huomioidaan tapahtuman erityispiirteet.

Opinnäytetyö täyttää kokonaisuutena arvioiden tilaajan asettaman tavoitteen riskiperusteisen turvallisuusohjeistuksen laatimisesta. Keskeisimpiä löydöksiä ovat riskien moninaisuus sekä turvallisuusviestinnän keskeinen rooli turvallisuuskulttuurin luomisessa. Kurssin aktiivitoimijat aikovat edelleen kehittää toimijoiden ohjeistusta ja järjestää myös sisäisen koulutustapahtuman aiheen tiimoilta. Tavoitteena on, että laadittu ohjeistus integroidaan osaksi kurssin kouluttajien ohjeistusta, jolloin kurssikokonaisuuden kaikille osallistujille saadaan luotua yhteiset toimintamallit, tavoitteet ja arviointitavat.

Opinnäytetyön tekijälle prosessi tarjosi mahdollisuuden hyödyntää omaa ammattitaitoaan yleishyödyllisen koulutuksen turvallisuuden parantamiseksi. Kurssikokonaisuuden piiristä on löydettävissä muitakin aiheita opinnäytetyölle. Yksi esimerkki jatkokehityksestä on kurssiin liittyvän tiedon dokumentointi ja dokumentaation hallinnan eteenpäin vieminen.

Asiasanat: Kurssiturvallisuus, Kolmas sektori, Turvallisuusohjeistus, Tapahtumaturvallisuus

Petri Holopainen

Development of Safety Documentation for the High School Student's Safety Course

Year	2018	Pages	38
------	------	-------	----

The purpose of this thesis is to describe the creation of safety guidance for the high school student's safety course organized by The National Defence Training Association of Finland. The objective of the thesis was to create risk-based guidance to the actors of the course. Guidance was furthermore requested to be concrete and, concise enough. It focuses on the safety courses carried out two times annually in the Helsinki Metropolitan Area. The commissioner of the thesis is The National Defence Training Association's District of Southern Finland.

The theoretical framework was gathered by studying the requirements set by legislation and the course producer's own mandatory guidelines. Those were combined with theoretical knowledge from various sources and a general safety planning framework. Information was further collected by interviewing a pre-selected group of course actors, to ensure that the practical viewpoint was taken into account as well.

Based on the requirements and information gathered from interviews, risk assessment was formed. The risk assessment drawn up lists various identified risks in rating based on likelihood and severity. Together with the risk assessment other, preventing means, were established. They have an impact on the risk likelihood or severity. After preventing control establishment, preparedness was further enhanced by the creation of preparative measures to take in case of risk realisation. Based on the risk assessment, guidance to the actors of the course was formed. The guidance includes basic procedures to follow for preventing and preparing for risks.

Because of the variety of different actions taking place during the actual course, both risk assessment and guidance documents have to cover a number of items. The agenda, participants and operational environment pose a unique combination that is very different for any traditional event safety context. Conclusions of this thesis are applicable to other similar type events, as long as the different operational environment settings are taken into account.

The objective of the thesis, establishing a risk-based guidance manual for actors of the course, was fulfilled. The main findings are the variety of risk types and the importance of communications for influencing the safety culture. The commissioner's active members are planning to further develop the formulated guidance and implement the procedures by educating the actors. The goal is to align the ways of doing by further documenting procedures.

For the thesis author, this process presented a possibility to implement core competences for developing the safety of volunteer work. One example of further development is documenting and administrating the documents for the course.

Keywords: Course safety, Third sector, Safety plan, Event safety

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Toimintaympäristön esittely	8
2.1	Alue ja osallistujat.....	8
2.2	Kurssin toimijat	9
2.3	Viranomaiset ja muut yhteistyökumppanit.....	10
3	Toiminnan turvallisuuteen kohdistuvat vaatimukset.....	11
3.1	Lainsäädännön vaatimukset.....	11
3.2	Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen omat vaatimukset.....	12
4	Tiedonhankinta	13
4.1	Teemahaastattelut	13
4.2	Haastatteluiden tulokset	14
5	Ohjeistuksen laadinta.....	16
5.1	Riskien tunnistaminen ja arviointi	16
5.2	Ennaltaehkäisy ja varautuminen	18
5.3	Viestintä ja kehittäminen	18
6	Toiminnan jatkokehitys	19
	Taulukot	22
	Liitteet.....	23

1 Johdanto

Arjen turvallisuus ja kokonaismaanpuolustus ovat 2000-luvulla tulleet käsitteenä tutuiksi myös tavallisille kansalaisille. Maailmalla tapahtuneet turvallisuuden tunteeseen vaikuttaneet muutokset ovat lisänneet kiinnostusta erilaisiin turvallisuuden ja varautumisen koulutuksiin. Yksi toteutusmuoto nuorille suunnatuista turvallisuuden ja varautumisen koulutuksista ovat Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toteuttamat lukiolaisen turvakurssit, joita järjestetään maan laajuisesti. Pääkaupunkiseudulla kurssit ovat viime vuosina kasvattaneet suosiotaan entisestään ja niiden osallistujamäärä on vuositasolla jo useita satoja.

Pääkaupunkiseudulla lukiolaisen turvakursseja on järjestetty jo yli kymmenen vuoden ajan. Tämä opinnäytetyö on laadittu kuvaamaan prosessia, jonka aikana Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen pääkaupunkiseudulla toteutetuille lukiolaisen turvakursseille muodostettiin turvallisuusdokumentaatio. Dokumentaatio käsittää turvallisuusasiakirjan pääsisällön, eli riskinarvion ja toimijoiden ohjeistuksen. Opinnäytetyön tilaajana toimii Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen Etelä-Suomen piiri. Työ on laadultaan toiminnallinen opinnäytetyö.

Tarve lukiolaisen turvakurssin turvallisuusdokumentaation muodostamiselle ja kehittämiselle on syntynyt kurssilla mukana olleiden toimijoiden toiveista ja halusta yhtenäistää toimintamalleja. Opinnäytetyön aihe liittyy kokonaisuuteen, jossa kurssin toimijoiden toimesta kurssille luodaan yhteiset toimintamallit, tavoitteet ja opetettavat aiheet. Osaltaan ohjeistuksen ja siihen liittyvän riskien kartoittamisen tarkoituksena on luonnollisesti vähentää kurssin aikana tapahtuvia vahinkoja ja onnettomuuksia. Turvallisuusdokumentaation tulee toimeksianton mukaisesti pohjautua lainsäädännön vaatimuksiin ja toimintaympäristön aiheuttamien riskien arviointiin sekä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen omiin ohjeistuksiin ja käytäntöihin. Turvallisuusdokumentaatio on tarkoitus liittää myöhemmässä vaiheessa osaksi toimijoille jaettavaa kokonaisvaltaista ohjeistusta.

Opinnäytetyö käsittelee ainoastaan Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen Etelä-Suomen maanpuolustuspiirin pääkaupunkiseudulla toteuttamia lukiolaisen turvakursseja. Opinnäytetyön osana laadittu ohjeistus on pääpiirteissään sovellettavissa myös muualla toteutettuihin, osallistujaprofiililtaan vastaaviin kursseihin, mutta sovellettaessa on huomioitava paikallisten olosuhteiden, ohjelman ja muiden muuttujien tuomat erityispiirteet. Kurssikokonaisuuteen kuuluu myös varuskuntaviikonloppua edeltäviä luentoja tai tutustumiskäyntejä eri viranomaisen toimipaikkoihin, mutta nämä on rajattu pois opinnäytetyön piiristä.

Opinnäytetyössä termillä lukiolaisen turvakurssi viitataan pääkaupunkiseudulla toteutettuun Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen kurssikokonaisuuteen. Kurssikokonaisuus koostuu neljästä erillisenä osastona toimivasta kurssista, joita kutakin johtaa oma kurssinjohtajansa. Neljää erillistä kurssia sekä tukioorganisaation toimijoita johtaa harjoituksen johtaja.

Kurssin toimijoilla viitataan henkilöihin, jotka osallistuvat kurssikokonaisuuden järjestämiseen toimien joko jonkin kurssin tai kokonaisuutta johtavan harjoituksen johdon organisaatiossa.

Harjoituksen koordinaattori on henkilö, joka toimii yhteyshenkilönä eri tahoihin ennen viikonloppua ja vastaa viikonlopun aikataulun sekä muiden toimintaa ohjaavien asiakirjojen laadinnasta sekä kurssia edeltävästä hallinnollisesta toiminnasta yhdessä harjoituksen johtajan ja varajohtajan, harjoituksen vääpelin sekä kurssien johtajien kanssa.

Harjoituksen johtaja vastaa koko viikonlopun organisoinnista ja aikataulujen noudattamisesta yhdessä harjoituksen varajohtajan kanssa. Harjoituksen johtaja on yleensä toiminut useita kertoja yksittäisen kurssin johtajana tai kouluttajana sekä mahdollisesti harjoituksen varajohtajana.

Harjoituksen vääpeli vastaa viikonlopun aikana käytössä olevista tiloista, kalustosta ja muusta materiaalista sekä näiden huollosta ja täydennyksestä. Hänen tukenaan toimii useita kuljettajia ja näitä johtava kuljetuspäällikkö.

Kadetti viittaa Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijaan, joka osallistuu vapaaehtoisesti kurssi- ja viikonlopun toteuttamiseen. Kadetit toteuttavat kurssilla kalustoesittelyn sekä toimintarandan, mutta yksittäiset kadetit saattavat toimia myös muussa toimijan roolissa.

Toimijoiden nimikkeitä voivat olla yksittäisen kurssin kohdalla kouluttaja tai apukouluttaja, kurssin johtaja tai varajohtaja sekä joillain kursseilla kurssin vääpeli.

Kouluttajana toimivan henkilön on oltava täysi-ikäinen sekä varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen palveluksen suorittanut. Vaatimus varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen palveluksen suorittamisesta on kurssikokonaisuuden aktiivitoimijoiden yhteinen päätös. Varusmiespalvelustaan parhaillaan suorittavaa henkilöä, joka toimii kurssilla kouluttajana, kutsutaan varusmieskouluttajaksi.

Apukouluttajat ovat kurssin aikaisemmin suorittaneita lukio-opiskelijoita, jotka osallistuvat ennen kurssiviikonloppua yhden päivän pituiseen koulutukseen.

Turvallisuusasiakirja on Kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) 7 § mukaisesti ”suunnitelma vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi palvelun tarjoamisessa mukana oleville.”

Riski merkitsee asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen liittyvää epävarmuutta (SFS-ISO 31000 2018). Riskit voidaan jakaa esimerkiksi strategiaan, operatiivisiin, taloudellisiin sekä vahinkoriskeihin (Suomen Riskienhallintayhdistys 2012b). Tässä opinnäytetyössä riskillä viitataan ei-toivottuun tapahtumaan.

2 Toimintaympäristön esittely

Lukiolaisen turvakurssi toteutetaan pääkaupunkiseudulla yhdessä Espoo-Kauniaisten, Helsingin ja Vantaan lukiodien sekä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) vapaaehtoisten toimesta. Kurssi koostuu osastosta riippuen neljästä tai viidestä teorialuennosta tai vierailusta. Lukiolaiset pääsevät aloitustapaamisen ja alustuksen ohella esimerkiksi vierailemaan oman kuntansa pelastusasemalla, kuulemaan poliisin luennon nettiturvallisuudesta ja tutustumaan tullin toimintaan. Viranomaisten resursseista riippuen myös poliisin ja tullin osuus saatetaan järjestää toimipaikalla ja esitellä samassa yhteydessä mm. käytössä olevaa kalustoa ja poliisi- tai tullikoiran toimintaa. Kurssista ja viranomaisten resursseista riippuen viidentenä tutustumiskäyntinä saattaa olla vierailu Meripelastusseuran tukikohtaan. Ennakkoluennot ja tutustumiskäynnit ovat kestoltaan noin kaksi tuntia. (Lukiolaisen turvakurssi 2014.)

Teorialuentojen ja tutustumiskäyntien lisäksi kurssiin kuuluu Santahaminassa järjestettävä varuskuntaviikonloppu. Viikonloppu alkaa perjantaina iltapäivällä puolustusvoimien varusteiden noutamisella ja varustautumisella. Kurssilaiset saavat käyttöönsä maastopuvun kenkien ja päähineen kanssa, repun sekä majoittautumisvälineet. Viikonlopun aikana kurssilaiset tutustuvat puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen toimintaan luentojen ja kalustoesittelyjen sekä käytännön tekemisen kautta. Esittelyssä on yleensä puolustusvoimien käyttämää kevyttä kalustoa sekä rajavartiolaitoksen veneitä ja helikopteri. Lisäksi viikonlopun aikana järjestetään reserviläisten toimesta taistelunäytös ja kurssilaisten ajelutus Pasi-miehistönkuljetusvaunulla. Aseista ja turvallisesta aseenkäsittelystä puhutaan rastilla, jonka yhteydessä kurssilaisilla on myös mahdollisuus kokeilla pienoiskiväärillä ampumista rataolosuhteissa. (Lukiolaisen turvakurssi 2014.)

Kokonaisuudessaan kurssin suorittaminen vaatii osallistumisen ennakkoluennolle ja tutustumiskäynneille sekä varuskuntaviikonloppuun. Aikataulullisesti kaikki edellä mainittu järjestetään noin kahden viikon ajanjaksolla. Kurssin hyväksytyn suorittamisen jälkeen osallistujalla on mahdollisuus hakea omalta oppilaitokseltaan kurssin hyväksi lukua lukion oppimäärään osana vapaavalintaisia kursseja. (Lukiolaisen turvakurssi 2014.)

2.1 Alue ja osallistujat

Kurssin osallistujat ovat lukio-opiskelijoita, iältään pääosin 16 - 18 vuotta. Enemmistö osallistujista on naispuolisia. Kurssille on joka kerta huomattavasti enemmän hakijoita, kuin kurssi-paikkoja on tarjolla. Osallistujia valittaessa noudatetaan koulukohtaisia kiintiöitä, painotetaan ylempiä vuosiluokkia sekä pyritään ensisijaisesti valitsemaan niitä, jotka ovat jo aiemmin ilmoittautuneet kurssille, mutta eivät ole tulleet valituiksi. Tarvittaessa osallistumisjärjestys ratkaistaan näiden kriteerien jälkeen arvalla. (Lukiolaisen turvakurssi 2014.)

Varuskuntaviikonloppu järjestetään Helsingin Santahaminassa, joka on suljettu sotilassaari. Santahamina sijaitsee Laajasalon eteläpuolella meren rannalla, joten sääolosuhteet ovat

ajoittain haastavat ja sijainnista johtuen saari on tuulinen. Puolustusvoimien omien toimintojen lisäksi saarella toimii ala-aste ja päiväkotiki sekä Helsingin öljyntorjuntavarikko. Santahamina on kooltaan noin 3,9 neliökilometriä ja Helsingin keskustaan on teitä pitkin noin 12 kilometrin matka, mutta meren yli Kauppatorille on vain noin 4 kilometriä. (Santahamina-Seura 2017.)

Santahaminan saarella toimii ajankohdasta riippuen noin 2000 varusmiestä ja kantahenkilökuntaan kuuluvaa sotilasta Kaartin Jääkäriyrykmentin alaisuudessa (Kaartin Jääkäriyrykmentti 2017). Santahaminassa sijaitsevassa Maanpuolustuskorkeakoulussa opiskelee noin 1000 henkilöä (Maanpuolustuskorkeakoulu 2017). Lisäksi saarella asuu noin 430 henkilöä (Helsingin tilastollinen vuosikirja 2016).

2.2 Kurssin toimijat

Pääkaupunkiseudulla kurssikokonaisuus järjestetään Espoo-Kauniaisten, Helsingin ja Vantaan aktiivitoimijoiden toteuttamana. Kunkin kunnan MPK:n aktiivit järjestävät luennot ja tutustumiskäynnit yhteistyössä oman kuntansa viranomaisten kanssa. MPK:n osuutena on tukea varsinaisen varuskuntaviikonlopun toimintaa suunnittelun ja materiaalituen sekä kustannuksiin osallistumisen kautta. Varuskuntaviikonlopun aikana toiminnan johtamisesta vastaavat harjoitusta varten koottu johto-organisaatio sekä kurssin koordinaattorin valitsemat kurssinjohtajat ja kouluttajat.

Kurssin järjestelyissä vapaaehtoisilla on suuri merkitys. Hallinnolliseen työskentelyyn ennen kurssia osallistuvat MPK:n Etelä-Suomen maanpuolustuspiirin koulutuspäällikkö ja -sihteeri, kurssin koordinaattorina toimiva Pohjois-Haagan yhteiskoulun opintojen ohjaaja, Kaartin Jääkäriyrykmentin alueupseeri sekä kuntakohtaisten kurssien johtajat. Viimeksi mainitut sekä muut kurssin toimijat ovat reserviläisiä tai muita vapaaehtoisia.

Harjoituksen johto- ja tukiorganisaatioon kuuluu noin 15 henkilöä, jotka ovat vapaaehtoisia reserviläisiä. Tämän organisaation toimesta suoritetaan johtamisen lisäksi koko harjoituksen logistiikka ja erilaiset hallinnointitoimet. Harjoituksen johto- ja tukiorganisaatioon kuuluu myös kaksi ensiavusta vastaavaa henkilöä.

Kullakin kuntakohtaisella kurssilla on oma kurssiorganisaationsa, johon kuuluu kurssinjohtaja ja -varajohtaja sekä mahdollisesti kurssin vääpeli. Näiden ohjauksessa toimivat kouluttajat, joita on osastossa 5-7 henkilöä. Kaikki edellä mainitut ovat vapaaehtoisia reserviläisiä tai varusmiehiä. Lisäksi kurssilla on yleensä vapaaehtoisesti mukaan ilmoittautuneita varusmiehiä, jotka toimivat kouluttajina ja tuovat osaltaan viimeisintä tietotaitoa varusmieskoulutuksesta. Vakuutuksellisista syistä vapaaehtoisina toteutukseen osallistuvat varusmiehet ovat viikonlopun ajan komennuksella ja toimivat hallinnollisesti puolustusvoimien nimeämän valvojan alaisuudessa.

Kurssilla kouluttajien tukena on myös apukouluttajia, jotka ovat kurssin aikaisemmin suorittaneita lukiolaisia. Apukouluttajia on kullakin kurssilla 4-6 henkilöä. Apukouluttajat käyvät ennen varuskuntaviikonloppua noin kahdeksan tunnin pituisen koulutuksen, jossa heille kerrotaan pedagogian ja johtamisen perusteita, harjoitellaan teltan pystytystä ja muuta maastossa toimimista sekä perehdytetään sulkeisiin ja kurssilaisten ohjaamiseen.

Edellä mainittujen toimijoiden lisäksi lauantaina on mukana noin 20 henkilöä, jotka toteuttavat taistelunäytöksen, pienoiskivääriammunnan ja turvallisen aseenkäsittelyn rastin sekä Pasi-ajelutuksen. Pääsääntöisesti nämä henkilöt ovat vapaaehtoiseen kertausharjoitukseen kutsuttuja reserviläisiä, joilla on Puolustusvoimien edellyttämät hyväksynnät kulloiseenkin toimintaan. Kaikkiaan varuskuntaviikonlopun toteutukseen osallistuu noin 60 vapaaehtoista reserviläistä ja 20 lukiolaista eri tehtävissä.

2.3 Viranomaiset ja muut yhteistyökumppanit

Varuskuntaviikonloppuna kurssia tuetaan puolustusvoimien toimesta nimeämällä puolustusvoimien henkilökuntaan kuuluva henkilö harjoituksen valvojaksi. Harjoituksen valvoja on vastuussa kurssia varten luovutetusta puolustusvoimien kalustosta, alueista ja yleisesti osallistujien toiminnasta. Valvojan lisäksi puolustusvoimat asettaa 1-2 henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä tukemaan kurssin toimintaa omien määräystensä mukaisesti, koska harjoituksessa käytetään puolustusvoimien hallinnoimia alueita ja harjoituspaikkoja sekä kalustoa. Puolustusvoimien henkilökuntaan kuuluvilla on virkansa puolesta oikeus ja velvollisuus toiminnan turvallisuuden varmistamiseen ja viime kädessä päätäntävalta kurssin keskeyttämisestä erityistilanteissa.

Rajavartiolaitos osallistuu viikonlopun toteutukseen tuomalla kalustoesittelyyn Vartiolento-laivueen H 215 Super Puma -helikopterin, jossa on viiden hengen miehistö (Rajavartiolaitos 2017). Helsingin Merivartioasema tuo esittelyyn partioveneen sekä apuveneen, joka on RIB-konstruktioon perustuva nopea vene. Osalla kursseista kalustoesittelyssä on nähtävillä myös Merivartioston käytössä oleva ilmatyynyalus. Kalustoesittelyn aikana osallistujat pääsevät tutustumaan kalustoon miehistön opastuksella. Rajavartiolaitos järjestää kalustoesittelyn lisäksi luennon toiminnastaan viikonlopun aikana.

Maanpuolustuskorkeakoulussa opiskelevat kadetit osallistuvat viikonlopun toteutukseen tuottamalla kalustoesittelyn, jonka aikana lukiolaiset pääsevät näkemään puolustusvoimien käytössä olevaa taisteluvälineistöä, aseita ja erikoisvälineistöä. Sunnuntain aamupäivän aikana kadetit järjestävät toimintaradan, jonka rasteilla kurssilaiset pääsevät ryhmässä toimiessaan kokeilemaan käytännössä viikonloppuna oppimiaan tietoja ja taitoja. Kadetit osallistuvat toteutukseen noin 10 henkilön vapaaehtoisella ryhmällä. Toteutuskerrasta riippuen yksittäiset kadetit saattavat toimia omasta halustaan myös kurssien kouluttajina.

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toimesta kurssia tuetaan 1-2 palkatulla henkilöllä, jotka vastaavat MPK:n käyttöön osoitetun kaluston hallinnoinnista sekä tukevat kurssia hallinnollisesti. Lisäksi kurssin tukemiseen osallistuu muutamia MPK:n aktiiveja henkilökohtaisen sitoumuksensa mukaisesti.

3 Toiminnan turvallisuuteen kohdistuvat vaatimukset

Kurssitoiminnan turvallisuudelle asetetaan vaatimuksia niin lainsäädännön kuin koulutuksen järjestäjän oman tahtotilan kautta. Lainsäädäntö määrittelee minimitason, joka on saavutettava. Koulutuksen järjestäjä voi lisäksi asettaa omia vaatimuksiaan turvallisuustoiminnan tason nostolle. Näiden vaatimusten lisäksi voidaan toimijoilla katsoa olevan moraalinen vastuu siitä, että toiminta tapahtuu turvallisesti ja mahdollisimman vähäisin vahingoin.

3.1 Lainsäädännön vaatimukset

Lainsäädäntö asettaa useita velvoitteita toiminnan toteuttamisen suhteen. Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toiminnasta säädetään laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007). Lain 7 § määrittelee Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen tehtäväksi vapaaehtoiseen maanpuolustukseen kuuluvan sotilaallisen ja sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen järjestämisen, edellä mainittujen edistämisen naisten osalta sekä jäsenjärjestöjen maanpuolustuskoulutuksen ohjaamisen, tukemisen ja yhteensovittamisen. Pykälän viimeisessä momentissa todetaan, että lakisääteisten velvollisuuksiensa lisäksi yhdistys voi järjestää mm. turvallisuuden ja varautumisen koulutusta. Lain (556/2007) 20 § toteaa, että sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta voidaan antaa 18 vuotta täyttäneille. Turvakurssi on sisältönsä puolesta 7 § mainittua muuta turvallisuuden ja varautumisen koulutusta, joten sille voidaan ottaa myös alle 18-vuotiaita osallistujia (Suvisaari 2017).

Kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) 5 § edellyttää toiminnanharjoittajaa varmistumaan, ettei palvelusta aiheudu haittaa tai vaaraa terveydelle tai omaisuudelle. Se sisältää myös velvoitteen palvelun riskien arvioinnille. Toiminnanharjoittajalla tarkoitetaan kuluttajaturvallisuuslaissa palvelun tarjoajaa (3 § 3 mom.). Turvallisuusasiakirjan laatimisvelvoite (920/2011, 7 §) puolestaan koskettaa palvelun tarjoajaa, joka 3 § 4. momentin mukaisesti on luonnollinen henkilö, taikka julkinen tai oikeushenkilö. Turvallisuusasiakirja (Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011, 7 §) sisältää ”suunnitelman vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi palvelun tarjoamisessa mukana oleville.”

Pelastuslaki (379/2011, 16 §) edellyttää laatimaan pelastussuunnitelman yleisötilaisuuteen ja muuhun tapahtumaan, johon sisältyy merkittävä henkilö- tai paloturvallisuusriski. Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011, 3 §) täsmentää laatimisvelvoitteen koskevan yleisötilaisuuksia ja tapahtumia, joissa samanaikainen osallistujamäärä ylittää 200 henkilöä, käytetään avotulta tai pyrotekniikkaa, poistumisjärjestelyt poikkeavat tavanomaisesta tai ihmisille aiheutuu muutoin erityistä vaaraa tapahtuman luonteesta johtuen.

Turvakurssin ei katsota olevan Pelastuslain (379/2011) tarkoittama yleisötilaisuus, joten sitä varten ei ole velvoitetta laatia Pelastuslain tarkoittamaa pelastussuunnitelmaa (Koponen 2018). Turvakurssiin sovelletaan kuitenkin Kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) säännöksiä sisältäen mm. velvoitteen turvallisuusasiakirjan laadinnasta. Turvallisuusasiakirjan laatimisvelvoitteen lisäksi toimintaan kohdistuvia keskeisiä velvoitteita ovat huolellisuusvelvoite, velvoite tietojen antamiseen osallistujille, onnettomuuskirjanpito ja -seuranta sekä onnettomuuksien raportointi Tukesille (Koponen 2018).

Käytännössä turvallisuusasiakirjan sisällön tulee olla ”jotakuinkin vastaava kuin pelastuslaissa edellytetty, pelastusasioita koskeva pelastussuunnitelma” (HE 99/2010). Kuluttajaturvallisuuslakia käsittelevä hallituksen esitys toteaa turvallisuusasiakirjan olevan tarpeen ensisijaisesti palvelun tarjoajan riskien varautumisen osoittamiseksi. (HE 99/2010.)

3.2 Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen omat vaatimukset

Maanpuolustuskoulutusyhdistys on julkaissut omat ohjeistuksensa kouluttajille, kurssinjohtajille ja harjoituksen johtajille. Nämä ohjeistukset on koottu vuonna 2011 julkaistuihin Kouluttajan käsikirjaan (2. painos), Kurssinjohtajan käsikirjaan ja Harjoituksen johtajan käsikirjaan. Kaikissa näissä käsikirjoissa on oma osionsa kurssiturvallisuuteen liittyen. Käsikirjat korostavat jokaisen toimijan ja kurssilaisen vastuuta turvalliseen toimintaan sekä vaaratilanteiden ennalta ehkäisemiseen. Läheltä piti -tilanteiden osalta mainitaan niiden toimivan myös esimerkiksi ja opetustapahtumana, jotka on tärkeä viestiä muille kurssilaisille ja edelleen MPK:n keskuksitoimistolle vastaavien tapausten välttämiseksi. Kurssiturvallisuudesta on viime kädessä vastuussa kurssinjohtaja, jonka on laadittava kurssia varten turvallisuussuunnitelma sekä valvottava, että toiminta tapahtuu suunnitellusti.

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen sisäisiä ohjeita kurssiturvallisuuteen liittyen on koottu Kurssiturvallisuuden käsikirjaan, joka on julkaistu vuonna 2012. Käsikirjassa viitataan aiemmin mainittuun kuluttajaturvallisuuslakiin sekä korostetaan ennakkosuunnittelun ja -valmistelun merkitystä. Kurssiturvallisuuden käsikirjassa on yleisiä ohjeita turvallisen kurssin toteuttamiseksi sekä valmiita lomakepohjia mm. tapahtuman riskiarvioinnin toteuttamiseksi. Kurssin turvallisuussuunnitelma tulee edelleen toteuttaa riskiarvioinnin pohjalta. Turvallisuussuunnitelmassa on kuvattava kurssilla tapahtuva toiminta, alue ja ympäristö, turvallisuusorganisaatio sekä mainittava tärkeimmät yhteyshenkilöt. Lisäksi on ennalta suunniteltava ohjeistus ja vastuunjako mahdollisen kurssin keskeyttämisen varalta, kurssilaisten evakuointi sekä etsintäjärjestelyt henkilön kadotessa tai eksyessä kurssin aikana. (Kurssiturvallisuuden käsikirja 2012, Liite 1.)

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen oma ohjeistus jakaa tapahtumat riskiluokaltaan kolmeen kategoriaan. Riskiluokan 1 kurssi ei sisällä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toiminnan luonteesta johtuvia riskejä. Tällaisia tapahtumia voivat olla esimerkiksi luokkatiloissa tapahtuvat

koulutukset tai ohjattu, ryhmässä tapahtuva tutustuminen määritellyyn kohteeseen. Mahdollinen yöpyminen tapahtuu majoitukseen tarkoitetuissa tiloissa. Riskiluokan 2 kurssi saattaa sisältää toiminnan luonteesta tai kurssin sisällöstä johtuvia riskejä. Esimerkkejä tämän riskiluokan koulutuksista ovat maastossa valoisalla tapahtuvat koulutukset, toiminnalliset koulutukset (liikuntakoulutus, sammutuskoulutus), avotulen tai ajoneuvojen käyttö tai muut loukkaantumisriskin muodostavat elementit. Riskiluokan 3 koulutuksiin kuuluvat ampuma-aseiden tai räjähteiden käsittelyä sisältävät koulutukset, toiminta pimeässä tai ääriolosuhteissa, itsenäinen liikkuminen maastossa sekä maastossa yöpyminen. Riskiluokan 3 koulutuksiin katsotaan sisältyvän merkittävä loukkaantumisriski. (Kurssiturvallisuuden käsikirja 2012, Liite 6.)

4 Tiedonhankinta

Lainsäädännöstä ja muusta velvoittavasta ohjeistuksesta saatujen vaatimusten ohella yksityiskohtaisempaa tietoa tarvittiin toimijoiden näkökannoista. Tähän menetelmäksi valittiin teemahaastattelu, joka antaa syvällisempää ymmärrystä käsiteltävästä aihepiiristä (Kananen 2014, 72). Teemahaastattelu on keskustelunomainen haastattelutilanne, joka etenee haastattelijan ehdoilla (Eskola & Vastamäki 2015, 27). Keskustelunomaisella ja epämuodollisella haastattelutilanteella haastateltavat pyrittiin saamaan rentoutumaan, jolloin he esittäisivät omia näkökantojaan avoimemmin. Haastattelun valitsemista menetelmäksi puolsi myös käsiteltävän aiheen luonne; tavoitteena oli tutkia avoimesti, millaisiin tilanteisiin eri toimijat ovat joutuneet ja millaista ohjeistusta ja dokumentaatiota he kokivat tarvitsevansa. Teemahaastattelu on haastattelumenetelmänä henkilökohtaisempi, kuin suuremmalle joukolle toteutettava kysely. Toisaalta haastattelun aikana haastateltavan näkökantoja on mahdollista tarkentaa esittämällä lisäkysymyksiä aiheen ympäriltä. Vuorovaikutteisuus antaa mahdollisuuden myös ideoida yhdessä haastateltavan kanssa, jolloin haastattelu voi parhaimmillaan kehittyä yhteiseksi aivoriiheksi.

4.1 Teemahaastattelut

Tiedonhankintaan liittyvät teemahaastattelut toteutettiin ennalta valikoidulle joukolle kurssin toiminnassa mukana olleita. Haastateltavia valittaessa pyrittiin saamaan monipuolinen edustus kurssin toimijoista ja huomioimaan myös heidän taustansa moninaisuus. Haastateltavat ovat olleet kurssin toiminnassa mukana kahdesta kuuteen vuoteen ja toimineet ainakin kahdessa eri roolissa. Osa haastateltavista on suorittanut kurssin itse lukio-opintojensa aikana ja toiminut myös apukouluttajan tehtävissä, osa on tullut toimintaan mukaan vasta reserviläisenä. Haastateltavat ovat iältään 23 - 34 vuotta ja kaikki ovat suorittaneet varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen palveluksen. Haastateltavilla on ammatillista tai harrastustoiminnan kautta hankittua kokemusta esimerkiksi turvallisuusalan kouluttajana toimimisesta, erityisluokan opettamisesta, urheilujoukkueen valmentamisesta ja markkinointiviestinnästä.

Teemahaastattelut toteutettiin kaikkiaan neljälle kurssin toimijalle. Kaikki haastatellut ovat toimineet ainakin yksittäisen kurssin kouluttajan ja kurssinjohtajan tai kurssin varajohtajan roolissa. Haastateltavista kaksi oli miehiä ja kaksi naisia.

Teemahaastattelujen pääpiirteittäinen sisältö on esitetty referoituna taulukossa 1.

Asiakokonaisuus	Teema	Esimerkkikysymyksiä
Edeltävä perehdytys	Viikonloppua edeltävä informaatio kurssilaisille	Mitä kurssilaisille tulisi kertoa etukäteen?
Edeltävä perehdytys	Apukouluttajien koulutus	Mitä asioita apukouluttajien koulutuksessa tulisi opettaa?
Edeltävä perehdytys	Toimijoiden informointi ja perehdytys	Miten muut toimijat tulisi perehdyttää?
Toiminta kurssilla	Osallistujien informointi viikonlopun alussa	Mitä ohjeita kurssilaisille tulee antaa viikonlopun aluksi?
Toiminta kurssilla	Yleinen toiminta kurssilla	Millaisia vaaratekijöitä toimintaan liittyy?
Toiminta kurssilla	Toiminta maastossa	Mitä erityispiirteitä maastossa toimimisessa on turvallisuuden kannalta?
Toiminta kurssilla	Toiminta kasarmiolosuhteissa	Mitä kasarmilla on otettava huomioon?
Poikkeamien hallinta	Poikkeamat ja erityistilanteet	Miten poikkeamista viestitään?
Poikkeamien hallinta	Ensiapu ja avun hälyttäminen	Miten loukkaantumisen tapahtuessa toimitaan? Onko toimintamalli kaikille selvä?
Toiminnan kehittäminen	Tapahtumien kirjaaminen ja dokumentointi	Mitä tapahtumia viestitään sisäisesti? Tulisiko jotain kirjata ylös?
Toiminnan kehittäminen	Palaute ja muu kehitys	Pääsevätkö toimijat antamaan palautetta? Miten palautteen käsittely toimii?

Taulukko 1: Teemahaastattelujen sisältö

4.2 Haastatteluiden tulokset

Haastattelut olivat pääsääntöisesti tuloksiltaan verrattain yhteneväisiä. Eroja ilmeni lähinnä asioiden laajuuden kuvaamisessa. Harjoituksen johtajana toiminut haastateltava saattoi esimerkiksi mainita vaaratekijäksi toimintakyvyn laskun, kun taas kouluttajan roolissa toiminut saattoi kuvata lähes samaa asiaa mainitessaan veden juonnin unohtamisen ja tästä johtuvan huimauksen.

Edeltävää perehdytysmallia haastateltavat pitivät apukouluttajien osalta toimivana. Haastateltavat totesivat, että apukouluttajakoulutuksessa on keskeistä korostaa myös turvallisuusnäkökulmaa ja tuoda apukouluttajille ajatus siitä, että he toimivat osaltaan toiminnan turvallisuuden varmistajina kurssiviikonloppuna. Myös kouluttajille toivottiin mahdollisuutta osallistua kurssia edeltävään suunnittelukokoukseen. Tämä mahdollisuus on ollut jo olemassa, mutta

tiedon kokouksen ajankohdasta toivottiin tulevan aikaisemmin, jotta ajankohdan voi varmistaa olevan vapaana muusta ohjelmasta. Kaikki haastateltavat suhtautuivat positiivisesti ideaan kouluttajille järjestettävästä vapaaehtoisesta koulutustilaisuudesta.

Kurssilaisille olisi haastateltavien mielestä tärkeää kertoa jo ennen viikonloppua suurpiirteinen sisältö sekä viikonlopun oppimistavoitteet. Vaikka kurssin ydinajatukseen kuuluu tietyllä tavalla myös kasvattaa osallistujien kykyä sietää epävarmuutta ja epätietoisuutta tulevasta ohjelmasta, ei tämän tulisi muodostua psykologisen turvallisuuden tunnetta rajoittavaksi tekijäksi. Selkeän viestinnän merkitys korostuu itse kurssilla ollessa, jolloin esimerkiksi päivän aluksi kerrottava suurpiirteinen ohjelma seuraavien tuntien ajaksi antaa kurssilaisille mahdollisuuden valmistautua tulevaan mentaalisesti.

Kurssin alkuvaiheessa olisi haastateltavien mielestä tarpeen esitellä toimintaympäristö ja sen erityispiirteet yleisellä tasolla, jotta kurssilaisille syntyy käsitys turvallisuusohjeistuksen noudattamisen tärkeydestä. Samalla olisi haastateltavien mielestä tarpeen korostaa kurssilaisten omaa vastuuta oman hyvinvointinsa tarkkailusta, sekä mahdollisten ongelmien ilmoittamisesta kouluttajille. Tätä teemaa käsiteltäessä useat haastateltavat mainitsivat erikseen, että mahdollisten aikaisempien toimintakykyyn vaikuttavien sairauksien ja vammojen tuominen kurssinjohdon tietoon on keskeistä. Näin kouluttajat voivat tarpeen vaatiessa huomioida erilaiset rajoitteet toiminnassa loukkaantumisten välttämiseksi.

Maastossa toimimista käsiteltäessä kaikki haastateltavat mainitsivat huomioon otettaviksi erityispiirteiksi telttamajoitukseen liittyvät vaaratekijät, kuten kuumen kaminan, puiden pilkkomisen ja telttalaueella pimeässä liikkumisen sekä mahdollisen eksymisen. Lisäksi mainintoja saivat riittämätön vedenjuonti, teltan naruihin kompastuminen, puukon käyttö sekä erilaiset paniikki- ja ahdistuskohtaukset. Haastateltavien vastauksissa korostuivat myös kouluttajien aktiivisen opastuksen sekä valvonnan merkitys turvallisuudelle. Myös apukouluttajien mainittiin olevan tärkeässä roolissa kurssilaisten opastamisessa erityisesti maasto-olosuhteissa.

Kasarmiolosuhteissa huomioitaviksi asioiksi mainittiin paloturvallisuus ja päivystäjän toiminnan tärkeys, mahdolliset asekaapeissa säilytettävät aseet, kantahenkilökunnan tilat ja materiaalit sekä kasarmialueen vilkkaampi liikenne. Mainintoja saivat myös poistumisteiden esteettömyyden ja ensisammutuskaluston sijainnin tuntemisen merkitys turvallisuuteen. Yksi haastateltava mainitsi myös kasarmien vaihtelevan kunnon sekä mahdollisesti sisäilman puutteellisen laadun vaikutuksen osallistujien hyvinvointiin.

Poikkeamien hallinnasta puhuttaessa haastateltavat mainitsivat pääosin äkillisiin onnettomuuksiin tai terveydentilan heikkenemisiin liittyviä asioita. Näitä olivat erilaiset loukkaantumiset ja sairastumiset. Loukkaantumisen syiksi mainittiin esimerkiksi kaatuminen portaissa tai kompastuminen teltan naruihin, putoaminen, erilaiset isku- ja murskavammat mm. kirveen

käsittelystä sekä palovammat kuumista pinnoista. Haastateltavat kokivat omat ensiaputaitonsa pääosin riittäviksi ja kurssin oman ensiapuvalmiuden toimivaksi. Tämän kysymyksen kohdalla toivottiin kahden haastateltavan osalta kurssin ensiapuvastaavien olevan entistäkin enemmän näkyvillä ja suorittavan säännöllisiä kierroksia kurssin osallistujien keskuudessa, jotta mahdollisesti sairastuneet ja muuta ei-akuuttia hoitoa tarvitsevat kurssilaiset hakeutuisivat heidän luokseen oma-aloitteisesti.

Toiminnan kehittämisen suhteen haastateltavat totesivat, että nykyisellään kurssin toiminnasta kerätään systemaattisesti palautetta kaikilta kurssilaisilta sekä kouluttajilta ja apukouluttajilta. Palautteet käydään yleensä toimijoiden kanssa läpi heti kurssin päätyttyä sekä useimmiten ainakin harjoituksen johdon toimesta uudelleen ennen seuraavan kurssin alkua. Haastattelussa tuli kuitenkin ilmi, ettei kurssilla ollut käytössä systemaattista mallia erilaisten vaaratilanteiden ilmoittamiseen. Nykyisellään on haastateltujen mielestä epäselvää, millaiset tilanteet tulisi informoida harjoituksen johdolle ja edelleen MPK:n omaan organisaatioon. Haastateltavat pitivät hyvänä ideana, että kurssinjohtaja pitäisi yksinkertaistettua päiväkirjaa tai vastaavaa muistiota erilaisista lievemmistä poikkeustilanteista, kuten pienistä loukkaantumisista jotka eivät vaadi jatkohoitoa, sekä näiden tietojen eteenpäin viestimisestä kurssin aikana pidettävissä kurssinjohtajien kokoontumisissa.

5 Ohjeistuksen laadinta

Toimeksiannon mukaisesti opinnäytetyön tavoitteena oli laatia kurssin toimijoille suunnattu ohjeistus, jossa olisi kirjattuna keskeisimmät toimenpiteet turvallisuuden varmistamiseksi. Ohjeistuksen laadintaa edelsi tiedonkeruu kirjallisista lähteistä ja haastattelusta sekä riskiarvion laatiminen. Ohjeistus laadittiin näiden tuloksiin perustuen ja soveltaen opinnäytetyön tekijän kokemusta sekä ammattitaitoa. Ohjeistus on kokonaisuudessaan esitetty liitteessä 2.

5.1 Riskien tunnistaminen ja arviointi

Haastatteluiden yhteydessä kerättyjen vaarojen perusteella muodostettiin riskiarvio, johon eri toimintoihin liittyvät vaarat kirjattiin. Riskille ominaisia piirteitä ovat todennäköisyys tai esiintymistiheys ja seuraus tai vakavuus, joille voidaan antaa myös numeerinen arvo (Suominen 2003, 20). Eri lähteissä esimerkkinä käytettyjä luokitteluja ovat esimerkiksi numeerinen arvo yhden ja neljän välillä (Suominen 2003, 20), ajalliseen toistuvuuteen ja rahalliseen merkittävyyteen sidottu arviointi (Flink, Reiman & Hiltunen 2007, 24 - 26) sekä todennäköisyyden ja seurauksen arviointi matriisissa luokitellen molemmat asteikolla matala - korkea (Hopkin 2017, 20). Flink, Reiman ja Hiltunen (2007, 25) toteavat kuitenkin Koskenrantaan (2004) viitaten, että organisaatio voi itse valita omiin tarpeisiinsa soveliaan luokittelun.

Riskin merkitys arvioitiin riskiluvun perusteella antamalla riskin toteutumisen todennäköisyydelle ja riskin toteutumista seuraavalle seurauksen vakavuudelle numeerinen arvo väliltä 1 - 4. Riskiluku on todennäköisyyden ja seurauksen vakavuuden keskinäinen tulo (Flink, Reiman &

Hiltunen 2007, 24 - 26). Valitsemalla luokitteluun parillinen määrä eli neljä tasoa, haluttiin osaltaan tuoda esiin riskien jakautumista todennäköisiin ja ei-todennäköisiin sekä vakaviin ja ei-vakaviin. Todennäköisyyden arvioinnissa hyödynnettiin osaltaan opinnäytetyön tekijän omia kokemuksia kurssin toiminnasta ja siellä sattuneista tapahtumista. Seurauksen vakavuutta arvioitaessa huomioitiin myös yksittäisen riskin toteutumisen vaikutus toiminnan jatkuvuuteen. Riskien arvioinnissa käytettiin taulukoiden 2 ja 3 mukaisia luonnehdintoja Flinkin et. al. (2007, 25 - 26) esimerkkejä soveltaen. Kunkin tunnistetun riskin todennäköisyys ja seurauksen vakavuus on esitetty numeerisesti liitteessä 1.

Todennäköisyys	Tapahtumatiheys
Erittäin harvinainen (1)	Harvemmin kuin kerran 10 vuodessa
Harvinainen (2)	Useiden vuosien välein
Mahdollinen (3)	Vuosittain
Todennäköinen (4)	Vähintään jokaisella kurssilla

Taulukko 2: Riskin todennäköisyys

Seuraus	Vaikutukset
Katastrofaalinen (4)	Merkittävä henkilövahinko, mittava omaisuusvahinko tai toiminnan loppuminen
Suuri (3)	Vakavat henkilövahingot, omaisuusvahingot tai toiminnan keskeytyminen
Tuntuva (2)	Ohi menevä haitta, pienehkö omaisuusvahinko
Vähäinen (1)	Lyhykestoinen haitta tai häiriö yksittäiselle henkilölle, vähäarvoinen omaisuusvahinko

Taulukko 3: Riskin seurauksen vakavuus

5.2 Ennaltaehkäisy ja varautuminen

Haastattelujen toteutuksen yhteydessä haastateltavia pyydettiin mainitsemaan myös erilaisia ennaltaehkäiseviä sekä varautuvia toimia, joilla vaikutetaan toiminnan riskitasoon. Ennaltaehkäisevillä toimilla pyritään vaikuttamaan riskin todennäköisyyteen tai seurauksen vakavuuteen ja estämään riskin toteutuminen (Hopkin 2017, 174). Riski voidaan myös siirtää, hyväksyä tai poistaa (Hopkin 2017, 175). Siirtäminen voi tapahtua esimerkiksi vakuuttamalla tai osoittamalla vastuu mahdollisesta vahingosta toisen tahon kannettavaksi. Riskin poistaminen, jota joissain lähteissä kutsutaan myös riskin välttämiseksi, tarkoittaa, että kyseistä riskialtista toimintaa ei tehdä (Suomen Riskienhallintayhdistys 2012). Riski voidaan myös hyväksyä, mikäli sen käsittely muilla keinoilla ei ole tarkoituksenmukaista tai tehokasta. Riskin hyväksymisen edellytyksenä on kuitenkin, että riskin toteutumisen seuraukset ymmärretään ja hyväksytään samalla.

Varautumisella pyritään pienentämään vahinkoja ja toimimaan suunnitellusti riskin toteutuessa (Suominen 2003, 105 - 106). Varautuminen liittyy osaltaan toiminnan jatkuvuuteen ja kykyyn toipua poikkeavasta tilanteesta tehokkaasti. Ennaltaehkäisy ja varautuminen on riskikaritoituksessa eriytetty myös koulutuksellisista syistä; esimerkiksi palovammoja kuumasta kamionasta voidaan ennaltaehkäistä oikeilla toimintatavoilla, käyttämällä suojaavia käsineitä sekä valvomalla toimintaa. Ensiapujärjestelyt ovat merkityksellisiä, jos ennaltaehkäisystä huolimatta vahinko eli esimerkkitapauksessa palovamma pääsee syntymään, mutta ne eivät itsessään estä vahingon tapahtumista.

5.3 Viestintä ja kehittäminen

Riskiarvion ja toimijoiden ohjeen koostamisen jälkeen se lähetettiin kommentoitavaksi Puolustusvoimien yhteyshenkilöille, opinnäytetyön tilaajalle sekä harjoituksen koordinaattorille ja turvallisuuskoordinaattorille. Näiltä saadun palautteen perusteella ohjeistukseen tehtiin pieniä muutoksia sekä lisättiin muutamia kohtia. Keskeinen rakenne säilyi kuitenkin muuttumattomana prosessin alkuvaiheesta saakka. Saadun palautteen perusteella riskiarvion ja sen perusteella muodostetun ohjeistuksen rakenne ja dokumentin jakaminen eri toimintojen perusteella parantaa ohjeistuksen käytettävyyttä.

Lopulliseen muotoon riskinarvio ja toimijoiden ohje muotoutuivat huhtikuun alussa 2018, jonka jälkeen ne otettiin käyttöön huhtikuussa 2018 järjestetyille kevään kurssille. Tässä yhteydessä dokumentit jaettiin myös kaikille kurssin toimijoille ja heiltä pyydettiin palautetta sekä kehitysehdotuksia niistä. Palautetta kerättiin myös toukokuussa 2018 järjestetyssä kurssin toimijoiden kokouksessa, jossa ohjeistus esiteltiin yhteisesti. Samassa yhteydessä tehtiin päätös muodostaa yhteinen työryhmä kehittämään tehtäväkohtaisia ohjeistuksia sekä muuta kurssiin liittyvää dokumentaatiota.

Kevään ja kesän aikana ohjeistusta on tarkoitus jatkokehittää palautteen perusteella ja liittää laadittu turvallisuuteen keskittyvä ohjeistus osaksi kokonaisvaltaista kurssin toimijoiden ohjeistusta. Kurssin toimijoiden keskuudesta muodostettu työryhmä toteuttaa kokonaisvaltaisen toimijoiden ohjeen ensimmäisen version ennen syksyn 2018 kurssia. Työryhmä tulee myös tarkentamaan tehtäväkohtaisia vastuualueita ja dokumentoimaan kuhunkin toimijan rooliin kuuluvat vastuut nykyistä selkeämmin.

6 Toiminnan jatkokehitys

Opinnäytetyön laadinnan tavoitteena oli kurssin riskien tunnistamisen ja arvioinnin toteuttaminen sekä näihin pohjautuvan kurssin toimijoiden ohjeen luominen, jotta toiminta voi tapahtua lain ja sitä alempien määräysten ja ohjeistusten puitteissa. Opinnäytetyöprosessin aikana laadittu sisältö täyttää asetetut tavoitteet ja luo pohjan toiminnan jatkokehitykselle. Riskikartoitusta ja ohjetta on kuitenkin päivitettävä säännöllisesti ja varmistettava tiedon ajantasaisuus. Päivitys on syytä tehdä ennen jokaista kurssia, jotta mahdolliset muutokset ohjelmassa tai sisällössä tulevat huomioituksi.

Riskiarvion ja ohjeistuksen lisäksi kurssin muu turvallisuusdokumentaatio on suositeltavaa koota erilliseen turvallisuussuunnitelmaan, jossa on kirjattuna myös keskeisimmät ohjeistukset erilaisiin poikkeustilanteisiin. Tällaisia ohjeistuksia ovat esimerkiksi hätäensiapuohje, ohjeistus tulipalotilanteisiin, evakuointiohje sekä kartta Santahaminan käytössä olevista pelastuspisteistä. Nykyisellään ohjeistuksia on olemassa, mutta niiden liittäminen yhteen asiakirjaan selkeyttäisi tiedon hallinnointia.

Pidemmällä aikavälillä tahtotilana on luoda oma kurssin toimijan käsikirja, jossa on kirjattuna opetussisältö, yhteiset toimintamallit ja noudatettavat käytänteet. Tähän liittyen on tarpeen myös selkeyttää ja dokumentoida tehtäväkohtaiset vastuualueet toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi henkilövaihdosten tapahtuessa. Optimaalisessa tilanteessa uuden roolin vastaanottavalla henkilöllä olisi käytössään kirjallinen ohjeistus, jonka perusteella tehtävää voi hoitaa menestyksekkäästi, vaikka tehtävässä aikaisemmin toimineen henkilön perehdytystä ei olisi syystä tai toisesta saatavilla.

Systemaattisen turvallisuuden kehittämisen tueksi on suositeltavaa mitata turvallisuustasoa joka kurssin yhteydessä. Tämä tarkoittaa käytännössä ainakin vahinkojen ja läheltä piti -tilanteiden määrän keräämistä sekä tilastointia. Laadullisen mittaamisen suhteen kurssinjohtajan olisi suositeltavaa pitää viikonlopun aikana päiväkirjaa tai muuta yhteenvetoa poikkeuksellisista tapahtumista. Kurssin jälkeen nämä tiedot voitaisiin tallentaa ilman henkilötietoja yhteiseen muistioon hyödynnettäväksi toiminnan suunnittelussa ja seuraavien kurssien toteutuksessa.

Lähteet

Painetut

Flink, A-L., Reiman, T., Hiltunen, M. 2007. Heikoin lenkki? Riskienhallinnan inhimilliset tekijät. Helsinki: Edita.

Eskola, J & Vastamäki J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hallituksen esitys 99/2010. Työ- ja elinkeinoministeriö. Annettu Helsingissä 29.6.2010.

Hopkin, P. 2017. Fundamentals of Risk Management. 4th edition. Understanding, evaluating and implementing effective risk management. Croydon: CPI Group.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011. Työ- ja elinkeinoministeriö. Annettu Helsingissä 22.7.2011.

Kurssiturvallisuuden käsikirja. 2012. Maanpuolustuskoulutusyhdistys. Helsinki: Kopijyvä.

Pelastuslaki 379/2011. Sisäasiainministeriö. Annettu Helsingissä 29.4.2011.

Suominen, A. 2003. Riskienhallinta. 3. painos. Helsinki: WSOY.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011. Sisäasiainministeriö. Annettu Helsingissä 5.5.2011.

Sähköiset

Helsingin tilastollinen vuosikirja 2016. Helsingin tilastollisen vuosikirjan väestöä käsittelevä osio. Helsingin kaupunginkanslia. Avoindata.fi-palvelu. Viitattu 27.10.2017. <https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/helsinki-vaesto>

Kaartin Jääkäriyrykmentti. 2017. Tietoa meistä. Puolustusvoimat. Viitattu 20.10.2017. <http://maavoimat.fi/kaartin-jaakarirykmentti/tietoa-meista>

Lukiolaisen turvakurssi. 2014. Maanpuolustuskoulutusyhdistys. Viitattu 20.10.2017. <https://lukiolaisenturvakurssi.etapahtuma.fi/Default.aspx?tabid=3471&language=fi-FI>

Maanpuolustuskorkeakoulu. 2017. Tietoa meistä. Viitattu 20.10.2017. <http://maanpuolustus-korkeakoulu.fi/yleistietoa>

Rajavartiolaitos. 2017. Vartiolentolaivueen nykyinen ilma-aluskalusto. Viitattu 26.10.2017. http://www.raja.fi/vllv/vartiolentolaivueen_ilma-aluskalusto

Santahamina-Seura. 2017. Santahamina - Saari sillan takana. Viitattu 21.10.2017. http://www.santahamina.fi/?page_id=11

Suomen Riskienhallintayhdistys. 2012a. Riskien hallintakeinoja. Viitattu 5.4.2018. <https://www.pk-rh.fi/riskienhallintaprosessi.html>

Suomen Riskienhallintayhdistys. 2012b. Riskien luokittelu. Viitattu 12.5.2018. <https://riski-kompassi.fi/riskien-luokittelu>

Suomen Standardoimisliitto. 2018. SFS-ISO 31000. Viitattu 12.5.2018. <https://www.sli-deshare.net/SFSedu/sfsiso-31000-riskienhallinnan-perusteet-94092232>

Julkaisemattomat

Danilotschkin, N. 2017. Kurssinjohtajan haastattelu 10.11.2017.

Jalava, L. 2017. Harjoituksen vääpelin haastattelu 11.11.2017.

Koponen, K. 2018. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tapahtumat-ryhmän ylitarkastajan kanssa käyty keskustelu 5.2.2018.

Mars, M. 2017. Kurssinjohtajan haastattelu 15.11.2017.

Suvisaari, J. 2017. Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen Etelä-Suomen maanpuolustuspiirin koulutuspäällikön haastattelu 14.10.2017.

Tiilikainen, M. 2017. Harjoituksen johtajan haastattelu 11.10.2017.

Taulukot

Taulukko 1: Teemahaastattelujen sisältö	14
Taulukko 2: Riskin todennäköisyys	17
Taulukko 3: Riskin seurauksen vakavuus	17

Liitteet

Liite 1: Keskeisimmät riskit ja niiden hallinta	24
Liite 2: Turvakurssin toimijoiden ohje	34

Vilustuminen	Ohi menevä sairastuminen Yksittäisten kurssilaisten kurssin keskeytyminen	$4 * 1 = 4$	Pukeutuminen lämpötilan mukaan Sadevarustuksen käyttö tarvittaessa Märkien varusteiden kuivatus ja vaihto mahdollisimman pian	Sairastuneiksi todettujen ohjaus EA-vastaavien hoitoon Rasituksen välttäminen Tarvittaessa kotiutus
Rakot ja hankaumat jaloissa	Ohi menevä haitta	$4 * 1 = 4$	Ohjeistus kahden sukan käyttöön Ajan varaaminen sukkiin vaihtoon Tarvittaessa omien jalkineiden käyttö	Rakkolaastareiden ja sidosten varaaminen käyttöön Rasituksen keventäminen ajoneuvoja hyödyntämällä
Paniikki- tai ahdistuskohtaus	Yksittäisen kurssilaisen toimintakyvyn heikkeneminen Mahdollinen kotiutus Muiden kurssilaisten turvallisuuden tunteen heikkeneminen	$3 * 1 = 3$	Kurssin luonteen ja ohjelman viestiminen etukäteen Kurssilaisten hyvinvoinnin tarkkailu Tilojen maksimihenkilömäärän noudattaminen	Ohjeistus paniikki- ja ahdistuskohtausten tunnistamiseen sekä hoitoon
Törmäys ajoneuvojen välillä tai tieltä suistuminen	Mahdolliset henkilövahingot Materiaalivahingot	$1 * 3 = 3$	Liikennesääntöjen ja varovaisuuden noudattaminen Tilannenopeuden tarkkailu	Turvavöiden ja muiden turvalaitteiden käyttö Ensiapuvälineet ajoneuvoissa
Kurssilaisen eksyminen siirtäessä	Eksyminen vaaralliselle alueelle Turvallisuuden tunteen heikkeneminen Resurssien käyttö etsintään	$2 * 1 = 2$	Vahvuuden tarkastus säännöllisesti ja ilmoitus seuraavalle vastuulliselle Kurssilaisten ohjeistus liikkumiseen ryhmässä	Viestintävälineet tilanteen kommunikointiin Toimintamalli etsinnän toteuttamiseen
Päihteiden tuominen kurssille	Maineriski organisaatiolle Järjestyksen ja turvallisuuden vaarantuminen	$2 * 1 = 2$	Kurssilaisten tiedottaminen etukäteen Muiden toimijoiden muistuttaminen	Valvonta ja tarvittaessa henkilön kotiuttaminen sekä ilmoitus huoltajalle / koululle

Hallinnollinen toiminta

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Kurssin rahoituksen äkillinen loppuminen	Mahdollinen kurssin peruaminen	$2 * 4 = 8$	Markkinointi ja viestintä Yhteistyön ylläpito rahoittavan tason kanssa	Avoin keskustelu vaihtoehdoista Kurssin muuttaminen tarvittaessa maksulliseksi
Avainhenkilöiden äkillinen poisjäänti toiminnasta	Kurssin jatkuvuuden vaarantuminen	$2 * 2 = 4$	Hallittu seuraajien kouluttaminen Positiivisen ilmiön luonti	Tehtävien dokumentointi Tehtäväkohtaisen osaamisen jakaminen ristiin
Henkilötietojen päätyminen väärin käsiin	Organisaation maineriski Identiteettivarkaus	$2 * 2 = 4$	Paperikopioiden hävittäminen kurssin päätyttyä Ilmoittautumisjärjestelmän tietoturvallisuuden varmistaminen Tietojen poisto ilmoittautumisjärjestelmästä tarpeen päätyttyä	Kriisiviestintä ja tiedotus
Arkaluonteisten tietojen päätyminen väärin käsiin	Organisaation maineriski Kurssin jatkuvuuden vaarantuminen Identiteettivarkaus	$1 * 3 = 3$	Tietojen keräämisen välttäminen Kurssinjohtajien ohjeistaminen Tietojen poisto ilmoittautumisjärjestelmästä tarpeen päätyttyä	Kriisiviestintä ja tiedotus
Vaikutelma kurssilaisten syrjimisestä	Organisaation maineriski	$1 * 2 = 2$	Valintakriteerien kertominen avoimesti Tasapuolisuuden edistäminen	Valitusmenettelyn luominen Tiedotusvastuun selkeyttäminen

Toiminta maastossa

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Kompastuminen teltan naruihin	Raajojen vammautuminen kaatumisen seurauksena, mahdollisesti murtumat	$4 * 2 = 8$	Kurssilaisten opastus Kiilojen sijoitus mahdollisimman lähelle telttaa Oviaukkojen sijoittaminen kohti nuotiopaikkaa Omien valaisinten käyttö liikuttaessa Narujen merkitseminen huomionauhalla Oviaukon merkintä valotikuilla	Toimintamalli ensiavun saamiseen Kurssinjohtajilla paineside käytössä hätätapauksia varten
Kaatuminen tai kompastuminen	Raajojen vammautuminen, mahdolliset murtumat	$3 * 2 = 6$	Majoitusalueen valinta tasaiselta paikalta Kulkureittien ohjeistus Valojen käyttö pimeällä Kuoppien merkitseminen tarvittaessa Juoksemisen välttäminen	Toimintamalli ensiavun hälyttämiseen Ei liikkumista teräase esillä
Tapaturma puiden pilkkomisen yhteydessä	Raajojen vammautuminen	$2 * 2 = 4$	Oikeaoppisen kirveen käsittelyn opastaminen Hakkuupaikka tasaisella maalla ja riittävän kaukana muista Kirveen käytön valvonta	Aikainen tilanteen havaitsemisen valvonnan avulla Kurssinjohtajilla paineside käytössä Ea-järjestelyt
Palovammat ja varusteiden vaurioituminen kamiinasta tai savuhormista	Pienet palovammat tai materiaalivahingot	$2 * 2 = 4$	Kamiinan oikea ja tukeva pystyttäminen Kurssilaisten ohjeistus kamiinan käsittelyyn Kipinävahdin ohjeistaminen tarkkailuun Nahkarukkasten käyttö	Sammutusveden varaaminen telttaan Kipinävahdin ohjeistaminen toimintamallista ensiavun hälyttämiseksi
Telttalyhdyn valopetrolin vuoto	Paloriskin kasvu Mahdollinen kemiallinen palovamma	$2 * 2 = 4$	Telttalyhdyn toiminnan tarkastus aikaisessa vaiheessa Rikkinäiseksi epäiltyjen telttalyhtyjen käyttökielto	Kipinävahdin ohjeistaminen oikeasta toimintamallista

Teltan syttyminen kipinästä tai savuhormin kuumenemisestä	Materiaaliva- hingot Palovammat	1 * 3 = 3	Vain puun polttaminen Savuhormin riittävä pituus Kamiinan ja savuhormin lämpötilan tarkkailu kipinävahdin toimesta	Kurssilaisten ohjeistus poistumiseen Telttojen välinen etäisyys riittävän suuri Valopetrolin säilytys teltan ulkopuolella
Ampumatarvikkeiden tai räjähteiden löytyminen maastosta	Mahdollinen räjähteen aktivoituminen siirrettäessä	1 * 3 = 3	Majoitusalueen tarkastus etukäteen Muiden toiminta-alueiden tarkastus etukäteen	Ohjeistus kurssilaisille Toimintamalli vaaran arviointiin, paikan eristämiseen ja asiasta ilmoittamiseen
Eksyminen teltta-alueelta	Turvattomuuden tunne Mahdollinen päätyminen ampuma-alueelle	1 * 2 = 2	Ohjeistus kurssilaisille Bajamajojen ja muiden fasiliteettien sijoitus alueella Leirinuotion ylläpito kokoontumispaikkana	Tilanteen nopea havaitseminen telttakohtaisen vahvuuden tarkkailulla Kipinävahdin ohjeistaminen valvontaan

Toiminta kasarmialueella

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Häirintä tai epäasiallinen käytös	Turvattomuuden tunne Organisaation maineriski	$2 * 2 = 4$	Miesten ja naisten tupien eriyttäminen Saniteettitilojen eriyttäminen Ohjeistus liikkumiseen ja käyntiin tuvissa	Ohjeistus asiasta ilmoittamiseen
Tulipalo	Materiaalivahingot Palokaasuille altistuminen Kaatuminen tai kompastuminen poistumisen yhteydessä	$1 * 4 = 4$	Sähkölaitteiden kunnan tarkkailu Päivystäjän ohjeistus valvontaan ja tarkkailuun	Ensisammutusvälineet Toimintamalli poistumistilanteisiin
Kaatuminen tai kompastuminen portaissa	Raajojen vammautuminen Mahdolliset murtumat	$2 * 2 = 4$	Juoksemisen kieltäminen sisätiloissa Liikkumisen ohjeistaminen	Ensiapujärjestelyt
Luvaton aseiden käsittely	Turvattomuuden tunne Aseiden mahdollinen katoaminen tai anastaminen Vahinkoloukauksen mahdollisuus	$1 * 3 = 3$	Kurssilaisten ohjeistus Asekaappien lukituksen tarkastus Omien aseiden tuonti vain erityisluvalla ja säilytys erikseen käsketyssä paikassa	Toiminnan valvontaa ja virheelliseen toimintaan puuttuminen
Väärän mielikuvan välittymisen sulkeisissa	Organisaation maineriski	$2 * 1 = 2$	Vain tarpeellisten komentojen harjoittelu ja opetus Taakse poistukomennon opetus vain esimerkinomaisesti ja vapaaehtoisuuteen perustuen Komentojen käyttötarkoituksen selittäminen	Virheellisten käsitysten oikaisu heti niiden ilmettyä
Eksyminen kasarmialueelta	Turvattomuuden tunne Resurssien käyttö etsintään	$1 * 1 = 1$	Liikkuminen johdetusti Kasarmilta poistuminen vain päivystäjälle ilmoittautumalla	Toimintamalli etsinnän järjestämiseen

Taistelunäytös

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Hylyjen aiheuttamat silmävahingot	Tilapäinen näön heikkeneminen, ohimenevä silmän arastus	$2 * 2 = 4$	Silmäsuojainten käyttö myös katsojien toimesta	Silmänhuuhtelupullon varaaminen tarvittaessa Ensiapujärjestelyt
Kuulovaurio korkeapaineaseiden käytöstä	Tilapäinen kuulon heikentyminen, mahdollisesti pidempi haitta	$1 * 4 = 4$	Kaksinkertaisen kuulonsuojauksen käyttö Kuulonsuojainten johdettu pukeminen oikean käytön varmistamiseksi Lippaiden kiinnitys vasta kuulonsuojauksen jälkeen Kuulonsuojauksen poisto vasta aseiden tarkastuksen ja erillisen luvan jälkeen Toimintapaikan merkitseminen	Epäilystä vahingosta ilmoittaminen Toimintamalli jatkohoitoon ohjaamiseksi
Sysäyksenvaimentimen irtoaminen	Lievä vammautuminen	$1 * 2 = 2$	Sysäyksenvahvistimien kunnan tarkastus jaettaessa Kiinnityksen tarkastus ennen toiminnan aloittamista	Silmäsuojainten käyttö
Toimijoiden kaatuminen tai kompastuminen	Lievä loukkaantuminen	$2 * 1 = 2$	Liikkuminen ennalta sovitusti Toiminnan harjoittelu vaiheittain Osallistujien taitotason huomiointi toiminnassa	Polvisuojainten ja kypärien käyttö Ensiapujärjestelyt
Katsojien kaatuminen tai kompastuminen	Lievä tai vakava loukkaantuminen	$1 * 2 = 2$	Rauhallisen liikkumisen ohjeistaminen Kaiteiden käyttö portaissa Katselutasanteen maksimihenkilömäärän noudattaminen	Ensiapujärjestelyt

Rajan kalustoesittely

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Helikopterin noustessa ja laskeutuessa lennättämät roskat ja hiekka	Silmien ärtyminen, ohi menevä haitta	$2 * 2 = 4$	Toiminnan seuraaminen turvallisen etäisyyden päästä Kurssilaisten ohjeistaminen vaarasta Kopterin lähestyminen vasta miehistön luvalla	Ensiapujärjestelyt
Paaletumat ja kylmettyminen	Ohi menevä haitta Mahdollinen pitkäkestoinen haitta	$2 * 2 = 4$	Pukeutumisen valvonta Pakkastakkien käyttö Taukoliikunta Sijoittuminen tuulensuojaan	Tarvittaessa kurssilaisten siirto Ensiapujärjestelyt
Veteen putoaminen	Kylmettyminen, paniikin mahdollisuus Ääritapauksessa hukkumisriski	$1 * 3 = 3$	Kurssilaisten sijoittaminen riittävän kauas laiturin reunasta Liikkuminen johdetusti ja hallitusti	Pelastusjärjestelyt RVL:n avustuksella

Kadettien kalustoesittely

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Maineriski alaikäisten aseenkäytön opetuksesta	Organisaation maineriski Kurssin jatkuvuuden vaarantuminen	$2 * 2 = 4$	Esittelyn tarkoituksen kertominen Käsittelykoulutuksesta pidättäytyminen Kuvauksen kieltäminen	Vääriin tietoihin reagointi
Kaluston katoaminen	Organisaation maineriski Mahdollinen toimijaan kohdistuva rikos epäily	$1 * 3 = 3$	Kaluston luettelointi Kaluston tarkastus luovutettaessa ja vastaanotettaessa	Toimintamallin luominen epäiltäessä kalustoa kadonneen Asiasta ilmoittaminen
Kaluston tarkoituksellinen anastaminen	Organisaation maineriski Toimijaan kohdistuva rikos epäily	$1 * 3 = 3$	Kurssilaisten ohjeistus Toiminnan valvominen riittävällä määrällä kadetteja ja kouluttajia	Välitön ilmoitus asiaa epäiltäessä

Pienoiskivääriammunta

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Epätoivotun maineen syntyminen	Maineriski organisaatiolle	$2 * 2 = 4$	Kommunikointirastin sisällöstä Turvallisen aseenkäytön merkityksen korostaminen Kuvausrajoitukset	Valmius mahdollisiin tiedusteluihin vastaamiseen Tiedottamisen toimintamallin vahvistaminen
Häiriön jälkeen aseiden osoittaminen ei-turvalliseen suuntaan	Vahingonlaukauksen mahdollisuus	$2 * 2 = 4$	Aseiden häiriötilanteen toiminnan opetus Turvallisen aseenkäsittelyn sääntöjen opetus	Riittävä määrä kouluttajia valvomaan toimintaa SEIS-komennon käyttö
Kurssilaisen päätyminen ampuma-alueelle	Mahdollisuus vakavaan henkilövahinkoon	$1 * 3 = 3$	Ohjeistus toiminnasta alueella Kouluttajien valvonta	Tilanteen nopea havaitseminen SEIS-komennon käyttö
Ampuminen piipunsuojuksen ollessa suljettuna	Aseiden vaurioituminen Mahdolliset kimmokkeet	$2 * 1 = 2$	Aseiden tarkastus ennen johdettua ammunnan aloittamista Piipunsuojusten kiinnittäminen aukinaiseksi Kouluttajien valvonta Kurssilaisten opastus	SEIS-komennon käyttö
Vahingonlaukaus	Osuma ei-toivottuun kohteeseen Mahdollinen henkilövahinko	$2 * 1 = 2$	Turvallisen aseenkäsittelyn sääntöjen opetus Lippaan kiinnitys ja aseiden lataus johdetusti Aseiden tyhjyyden tarkastus	Ensiapujärjestelyt Evakuointiajoneuvo
Kuulovaurio	Tilapäinen kuulon alenema	$1 * 2 = 2$	Kuulosuojainten pukeminen johdetusti Mahdollisuus tuplakuulonsuojaukseen tarvittaessa	Asiasta ilmoittaminen Toimintamalli jatkohoitoon ohjaukseen

Pasi-ajelu

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Kaatuminen tai pään lyöminen vaunun liikkuessa	Raajavammat Mahdolliset murtumat ja sijoiltaanmenot Mahdollinen päävamma	$2 * 2 = 4$	Kurssilaisten ohjaus istumaan vaunun liikkuessa Pysähtyminen paikkojen vaihtoa varten Reittivalinta	Kypärien käyttö Toimintamalli avun hälyttämiseen
Omaisuuuden putoaminen luvusta tähytetyssä	Omaisuuuden vahingoittuminen tai katoaminen	$4 * 1 = 4$	Kurssilaisten ohjeistaminen Kuvaaminen vain pysähdyksissä	Asiasta ilmoittaminen vaunumiehistölle Kurssilaisten omat vakuutukset
Takaovien aukeaminen liikkeessä	Sormivammat Mahdollinen vaunusta putoaminen	$1 * 3 = 3$	Ovien salpauksen tarkistus kouluttajan tai johtajan toimesta	SEIS-komennon käytön opetus
Kuljetustilasta putoaminen poistuttaessa	Raajavammat Mahdolliset murtumat ja sijoiltaanmenot	$2 * 2 = 4$	Oikean poistumistavan ohjeistaminen Toiminnan valvominen ja kurssilaisten avustaminen tarvittaessa vaunumiehistön toimesta	Ensiapujärjestelyt

Kadettien toimintarata

Riski	Seuraukset	Riskiluku	Ennaltaehkäisy	Varautuminen
Kaatuminen tai kompastuminen	Lievät raajavammat	$3 * 2 = 6$	Rastien sisällön huomiointi kohderyhmän mukaan Toimintapaikan valinta tasaiselta paikalta Juoksemisen välttäminen	Toimintamalli ensiavun hälyttämiseen EA-vastaava toimintaradan läheisyydessä
Tapaturma puiden pilkkomisen yhteydessä	Raajavammat	$2 * 2 = 4$	Käsittelyn opastaminen Hakkuupaikka tasaisella maalla ja riittävän kaukana muista Kirveen käytön valvonta	Aikainen tilanteen havaitsemisen valvonnan avulla EA-järjestelyt
Palovammat ja varusteiden vaurioituminen kamiinasta tai savuhormista	1.-2. asteen palovammat Materiaalivahingot	$1 * 2 = 2$	Kamiinan oikea ja tukeva pystyttäminen Kurssilaisten ohjeistus kamiinan käsittelyyn Nahkarukkasten käyttö	Ensisammutusveden varaaminen EA-vastaava toimintaradan läheisyydessä

Liite 2: Turvakurssin toimijoiden ohje

Ennen kurssiviikonloppua kurssilaisille kerrottavat asiat

- viikonlopun suurpiirteinen sisältö ja tavoitteet
- alle 18-vuotiaan tulee pyytää osallistumiseen kirjallinen lupa huoltajalta
- mahdollisista toimintakykyyn vaikuttavista sairauksista ja vammoista on kerrottava kurssinjohtajalle
- kurssilla toimitaan ja liikutaan johdetusti
- kuvaaminen on rajoitettua (mm. vartiojärjestelyt, aseet ja asejärjestelmät, kanta-henkilökunta)
- asiat on tehtävä ohjatulla ja opetetulla tavalla
- jokaisen kurssilaisen tulee tarkkailla omaa toimintakykyään
- riittävä nesteen ja ravinnon nauttiminen
- puolustusvoimien jakaman materiaalin käsittely sekä vastuu lainatusta materiaalista
- mitä varusteita kurssilaiset saavat käyttöön
- millaisia varusteita ja tavaroita kurssilaisten on otettava mukaan
- mitä asioita kurssille ei saa tuoda (alkoholi, päihteet, turvallisuutta vaarantavat asiat)
- vakuutusturvan kattavuus

Viikonlopun aluksi kerrottavat asiat

- viikonlopun tavoitteet ja odotukset
- oman kurssin toimijoiden esittely ja vastuunjako
- toimintaympäristön erityispiirteiden esiin tuominen
  - sotilasalueella liikkuminen johdetusti
  - vaara-alueet, ampumaradat, rajoitetun kulun alueet
  - panssariajoneuvot, muu liikenne
  - maastossa olevat ampumatarvikkeet ja muut vaaralliset esineet
  - kaivannot, kuopat ja muut erityishuomioitavat piirteet
- toimintaohjeet poikkeustilanteissa
- ensiavun hälyttäminen ja ohjeet loukkaantumisen tapahtuessa
- mahdolliset harjoituksen valvojan antamat lisäohjeet ja määräykset

Toiminnassa yleisesti huomioitava

- toiminnan tulee tapahtua suunnitellusti ja johdetusti
- puolustusvoimien omia määräyksiä ja harjoituksen valvojan ohjeita on noudatettava
- luokkien ja muiden tilojen suurinta sallittua henkilömäärää ei tule ylittää
- sään- ja tarkoituksenmukaisen pukeutumisen ohjeistaminen
- kostuneiden varusteiden vaihto kuiviin
- säännöllinen nesteen nauttiminen tarvittaessa johdetusti
- kurssilaisten vahvuuden tarkastus ja muutoksista ilmoittaminen
- kurssilaisten toimintakyvyn tarkkailu
- kuvausrajoitusten valvonta
- kurssilaisten pitäminen tietoisina tulevasta ohjelmasta
- oppimistavoitteiden kertominen ja toimintamallien noudattamisen tärkeyden perustelu

Liikkuminen

- liikkuminen tapahtuu lähtökohtaisesti johdetusti ja muodossa
- muodon viimeisenä oltava yksi kouluttaja tai apukouluttaja
  - tarkkailee takana tulevaa liikennettä
  - poimii mahdollisesti pudonneet varusteet
  - liikkeelle lähtiessä varmistaa, että kaikki varusteet tulevat mukaan
- vastuussa olevan kouluttajan tarkastettava vahvuus
- kurssilaisten omatoimiseen siirtymiseen annettava paikan ja ajan sisältävä ohjeistus

Maastossa huomioitavat seikat

- majoitusalueen osoittaminen kurssilaisille ja eri toiminnot siellä
  - telttojen sijoitus
  - reppujen ja yhteisen majoitusvälineistön sijoitus
  - nuotiopaikka
  - puidenhakkuupaikka
  - ruokailulinjasto
  - jätehuollon toteutus (jättesäkkien sijoitus)
  - bajamajojen sijainti
  - käsidesin sijainti
  - mahdolliset kuopat, kaivannot, kivet ja muut epätasaiset pinnanmuodot
  - kalliot ja jyrkänteet, putoamisvaaralliset paikat
- telttojen sijoitus ja pystytys
  - telttojen välinen etäisyys vähintään 10 metriä
  - oviaukon sijoitus kohti nuotiopaikkaa
  - maakiilojen sijoitus mahdollisimman lähelle teltan kulmaa
  - telttanarujen merkitseminen kompastumisvaaran pienentämiseksi
  - kamiinan pystytys tukevalle alustalle
  - palavan materiaalin poisto kamiinan läheisyydestä
  - savuhormin ylätason oltava teltan keskisaloon yläpuolella
  - teltoissa oltava ensisammutusvesi (pakin alaosa puolilleen vedellä täytettynä + täysi vesiasia, josta korkki lähes auki), nahkarukkaset ja puukapula kamiinan kannen avaukseen
  - kouluttajan on huolehdittava kipinävartioliistan laadinnasta ja kopion toimitamisesta kurssinjohtajalle
- kipinävartijan tehtävien läpikäynti
  - kamiinaa ja lyhtyä tarkkailtava jatkuvasti, kun ne ovat käytössä
  - huolehdittava, ettei kamiinaan lähellä tai päällä ole mitään syttyvää
  - tarvittaessa materiaalin siirto kamiinan läheisyydestä
  - kamiinaan puita lisättäessä käytettävä nahkarukkasia ja puukapulaa
  - vaaran uhatessa herätettävä teltta ja käskettävä evakuointi
- toiminta teltoissa
  - kipinävartijan tehtävien läpikäynti ennen kamiinan ja lyhdyn sytytystä
  - kurssilaisille korostettava, että kamiina ja savuhormi ovat erittäin kuumia käytössä ollessaan
  - vaaran uhatessa poistuminen teltasta, tarvittaessa liepeiden ali
  - yön aikana päällysvaatteiden kuivatus
  - ongelmatilanteissa herätettävä kouluttaja
- toiminta majoitusalueella
  - maaston epätasaisuudet huomioitava, liikuttaessa käytettävä varovaisuutta erityisesti pimeän aikana
  - liikkuminen kävellen, ei juosten
  - majoitusalueelta ei tule poistua ilman erillistä lupaa
  - taskulamppujen ja muiden valonlähteiden käyttö, ei sokaista muita valolla
  - maastosta löytyneisiin ampumatarvikkeisiin ei tule koskea, vaan niistä on ilmoitettava kouluttajalle
- puiden hakkuu ja kirveen käyttö
  - tapahtuu erikseen määritetyllä alueella
  - puidenhakkuupaikan välittömässä läheisyydessä ei tule oleskella
  - huomioitava vaara-alueet välittömästi edessä ja takana
  - kirvestä käytettäessä tulee seisoa leveässä haara-asennossa
  - puita pilkottaessa toinen henkilö ei saa pitää halosta kiinni

- telttalyhty
  - telttalyhdyn täyttäminen tehtävä teltan ulkopuolella
  - lyhtylaatikkoon kuuluvaa valopetrolikanisteria ei täytetä (majoitusalueella erillinen täyttökannisteri, josta lyhdyt täytetään)
  - lyhdyn toiminta tarkastettava teltan pystytyksen yhteydessä
  - mikäli lyhty on vioittunut, vuotaa tai sen turvallisuutta on syytä epäillä, tulee lyhty vaihtaa
  - lyhdyn kiinnitys tehdään mahdollisimman kauas kamiinasta ja helposti irrotettavaksi
  - sydänlanka tulee yön ajaksi säätää mahdollisimman lähelle ala-asentoa, jolloin myös liekki on pienempi

Kasarmilla huomioitavat asiat

- kasarmille siirryttäessä tarkastettava
  - mitkä tilat ovat käytettävissä
  - asekaappien lukitus ja avainten paikka (kantahenkilökunnan hallussa)
  - kasarmin valaistuksen ja lukituksen toiminta (tarvittaessa pyydyttävä opastus)
  - kasarmin yleinen järjestys ja siisteys
- liikkuminen kasarmissa
  - kielletyt paikat ja alueet; aseiden säilytystilat, henkilökunnan tilat, muut lukitut tilat
  - miesten ja naisten saniteettitilat eriytetty
  - tuvat jaettu naisten ja miesten tupiin
  - tupien ovet pidettävä auki, ellei tuvassa pukeuduta tai nukuta
  - kasarmilta poistuminen sallittua vain päivystäjän luvalla
  - sisätiloissa liikuttava aina kävellen
- turvallisuuskävely, jonka aikana kerrotaan ja näytetään
  - päivystäjän pöydän sijainti
  - kouluttajien tuvan sijainti
  - alkusammutusvälineiden sijainti
  - normaalit poistumisreitit ja hätäpoistumistiet
  - kokoontumispaikka (ulkojärjestymispaikka)
  - toiminta poistumistilanteessa (välitön siirtyminen ulos, järjestyminen oman ryhmän luokse)
- päivystäjän tehtävät
  - kasarmilla on oltava päivystys, kun ihmisiä on sisällä rakennuksessa ja/tai kasarmin ovet ovat lukitsematta
  - vain koulutuksen saanut täysi-ikäinen voi toimia päivystäjänä
  - päivystäjien vuorolista näkyvillä päivystäjän pöydän läheisyydessä
  - päivystäjän oltava selvillä kasarmilla yöpyvien vahvuudesta ja mahdollisten aseiden lukumäärästä
  - tiedettävä, missä kurssien johtajat nukkuvat
  - paloturvallisuuden valvonta ja tarvittaessa poistumisen käskeminen
  - poistumistilanteessa päivystäjä johtaa toimintaa sisällä ja poistuu kun rakennus on tyhjä tai oma turvallisuus on välittömästi uhattuna
  - hiljaisuuden valvonta ja tarvittaessa häiriöihin puuttuminen
  - päivystäjän avainten hallussa pitäminen
  - mahdollisesti käyttöön saatujen Virve-päätelaitteiden lataus ja valvonta
  - kasarmin lukituksen tarkastus hiljaisuuden alkaessa ja kasarmilta poistuttaessa
  - kasarmirakennukseen saapuvien henkilöiden valvonta; kasarmille tulemiseen oikeutetut kurssin ulkopuoliset henkilöt / tahot ohjeistetaan erikseen harjoituksen valvojan toimesta

Oma toiminta

- kaikki kurssin toimijat esimerkkinä oikeista toimintatavoista
- kurssilaisten terveys ja hyvinvointi ovat etusijalla
- oikeus ja velvollisuus keskeyttää vaaraa aiheuttava toiminta
- myös oman toimintakyvyn ylläpitoon on kiinnitettävä huomiota
- sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin
- rauhallisuus, määrätietoisuus ja johdonmukaisuus
- luottamuksellisen tiedon huolellinen säilyttäminen ja hävittäminen tarpeen päätyttyä
- epäkohtien ja turvallisuuspoikkeamien sekä kehitysehdotusten esiin tuominen

Liikenneturvallisuus

- Puolustusvoimien ajoneuvojen kuljettajilla oltava voimassa oleva siviiliajokortti sekä Puolustusvoimien ajolupa ja tyyppikoulutus
- ajoneuvon toimintakunto varmistettava ennen ajoon lähtöä
  - valojen ja hallintalaitteiden toiminta
  - renkaiden urasyvyys ja kunto
  - ajoneuvon varustelu
- kuljettajan täytettävä ajopäiväkirja ja varmistettava lepoaikojen toteutuminen
- ajoneuvon kuljettaja vastuussa oikean tilannenopeuden noudattamisesta
- turvavöitä ja muita turvavälineitä käytettävä
- ahtaissa paikoissa ja peruutettaessa käytettävä apuna ajattajaa ajoneuvon ulkopuolella
- harjoituksen aikana omien autojen käyttö minimoitava
- henkilökuljetukset ajoneuvoilla
  - ajoneuvon suurinta sallittua matkustajamäärää ei saa ylittää
  - henkilökuljetus on kiellettyä kuorma-auton lavalla sekä umpipakettiauton ta-varatilassa

Pasi-ajelutus

- kurssilaisten odotettava vaunumiehistön lupaa lähestyä vaunua
- kurssilaisille on varattava suojakypärät ajelun ajaksi
- vaunumiehistön annettava turvallisuusohjeistus
  - vaunuun nouseminen ja sieltä poistuminen kiipeämällä, ei hyppäämällä
  - liikkuminen vaunussa tapahtuu vain vaunun ollessa paikallaan
  - tähystyslukkuja käytettäessä varottava omaisuuden putoamista
- vaunun takatilassa oltava mukana apukouluttaja tai kouluttaja
  - avustaa takaovien sulkemisessa ja salpaa ne
  - valvoo kurssilaisten toimintaa ajelun aikana
  - ilmoittaa vaunun johtajalle mahdollisista poikkeamista
  - merkin saatuaan avaa takaovet sekä avustaa vaunusta poistumisessa

Kadettien toiminta

- kalustoesittelyssä kuvaaminen on kiellettyä
- asemateriaalia esiteltäessä varattava riittävä määrä kadetteja ja/tai varusmiespalveluksen käyneitä henkilöitä valvomaan kalustoa
- asemateriaalin käyttökoulutuksen antaminen ei kuulu kurssin opetustavoitteisiin
- kalustoesittelyssä huomioitava myös kasarmilla toimintaa koskeva ohjeistus
- kalusto on tarkastettava huolellisesti vastaanotettaessa ja luovutettaessa
- toimintaradan rastit sijoitettava turvalliseen ympäristöön
- toimintaradalla huomioitava myös maastossa toimimista koskeva ohjeistus

Rajavartiolaitoksen kalustoesittely

- helikopterin laskeutuessa ja noustessa
  - joukon odotettava turvallisen matkan päässä
  - huomioitava ilmavirran lennättämä hiekka ja roskat
  - helikopteria ei tule lähestyä rottoreiden pyöriessä
- siirtyminen kaluston luokse tapahtuu johdetusti ja Rajavartiolaitoksen henkilökunnan luvalla
- kurssilaisia ohjeistettava liikkumaan varovasti laituralueella
- veneille siirtyminen tapahtuu pienemmissä ryhmissä tungoksen välttämiseksi
- kurssilaisia ohjeistettava lisävaatetuksen pukemiseen sekä vapaaehtoiseen taukoliikuntaan kylmettymisen välttämiseksi

Pienoiskivääriammunta

- opetustavoitteen (turvallinen aseenkäsittely) korostaminen
- kaikilta osallistujilta kerättävä lupalaput ennen rastin aloitusta
- Puolustusvoimien hyväksymä ammunnanjohtaja pitää ampumapuhuttelun
  - turvallisen aseenkäsittelyn säännöt
  - toiminta ampumaradalla johdetusti
  - SEIS-komennon käyttö
  - kuulonsuojauksen käyttö
- ampumapaikalla ja ampumaradalla liikkuminen on kiellettyä ilman ammunnan johtajan lupaa
- pienoiskivääriammuntaan varattava 1 kouluttaja 2 ampujaa kohden
- ampumapaikan välittömässä läheisyydessä oltava evakuointijoneuvo, jossa ensiapuvälineet, parit, 2 huopaa, kyljissä lääkintämerkit sekä virta-avaimet välittömästi saatavilla
- onnettomuustilanteissa kurssilaisten keskeytettävä toiminta ja odotettava lisäohjeita

Taistelunäytös

- sisätiloissa toimittaessa käytettävä kaksinkertaista kuulonsuojausta
- osallistujien ja yleisön käytettävä silmäsuojaimia
- taistelunäytöksen kuvaaminen on kiellettyä
- tilan enimmäishenkilömäärää ei saa ylittää
- esittelyssä mainittava myös turvallisuusasiat
  - kuulosuojauksen ja silmäsuojainten käytön opetus sekä poisto johdetusti
  - yleisöä ohjeistettava liikkumaan varovasti portaikoissa
- taistelunäytösosaston johtajan varmistettava näytösosaston aseiden sysäyksenvahvistimien kiinnitys ennen toiminnan aloittamista
- yleisön toimintaa valvottava vähintään yhden kouluttajan toimesta
  - rauhallinen liikkuminen katselutasanteella
  - kuulosuojauksen käyttö
  - kuvauskiellon noudattaminen
- näytöspaikka on merkittävä selkeästi ja tahaton pääsy meluvaaralliselle alueelle on estettävä